

Δρ. Δημ. Καραμπερόπουλος, Παιδίατρος,
Πρόεδρος Επιστημονικής Εταιρείας
Μελέτης Φερών-Βελεστίνου-Ρήγα

(Δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα Βόλου, Η ΘΕΣΣΑΛΙΑ, 6 Αυγούστου 2016)

Η πορεία του Ρήγα προς το μαρτύριο

(Με την ευκαιρία της επετείου του μαρτυρικού του θανάτου
τον Ιούνιο του 1798)

Η αναπάντεχη προδοσία του Ρήγα Βελεστινλή στην Τεργέστη είχε ως αποτέλεσμα τη διακοπή του επαναστατικού σχεδίου της επανάστασής του, τη σύλληψη και ανάκριση και τελικά τέτοιες μέρες του Ιουνίου του 1798 ήταν η τελευταία πράξη του μαρτυρίου του. Ο θάνατός του μαζί με τους επτά Συντρόφους του στον πύργο Νεμπόζια του Βελιγραδίου.

Τα βιώματα

Ο πολύγλωσσος και δραστήριος Ρήγας βρισκόνταν στο Βουκουρέστι σε πολύ καλή κατάσταση, οικονομική και κοινωνική. Με το εξοχικό του και το κτήμα του. Με την μητέρα του και τον αδελφό του κοντά του. Με διασύνδεση με τους πιο διακεκριμένους της κοινωνίας της Βλαχίας, τους άρχοντες και τους λόγιους.

Όμως αρκετά ήταν τα βιώματά του από τη γενέτειρά του, με τη αγριότητα των αλλόθρησκων κατακτητών. Πολλές οι εμπειρίες των σαράντα χρόνων της ζωής του. Στο *Θούριό* του αναφωνεί, «Ως πότε, παλληκάρια, να ζούμεν στα στενά.../να χάνωμεν αδέλφια, Πατρίδα και γονείς,/ τους φίλους τα παιδιά μας κι όλους τους συγγενείς;». Και διασαλπίζει πώς πρώτιστο αγαθό του ανθρώπου και πάνω από τη ζωή του, είναι η ελευθερία, «*Κάλιο 'ναι μιας ώρας ελεύθερης ζωής,/παρά σαράντα χρόνοι σκλαβιά και φυλακή*».

Το στρατηγικό σχέδιο της επανάστασής του

Με τα βιώματά του, τις μελέτες του και την αξιολόγηση των ιστορικών γεγονότων της εποχής του, ο Ρήγας κατέστρωσε το στρατηγικό σχέδιο της επανάστασης των σκλαβωμένων για την απόκτηση της πολυπόθητης ελευθερίας. Πίστευε πως δεν αρκούσαν πλέον ούτε η «υπεροχή στις γνώσεις» των Ελλήνων ούτε η «ηθική τελειοποίησή» τους, όπως υποστήριζαν μερικοί μετριοπαθείς λόγιοι. Χρειάζονταν ο ένοπλος

επαναστατικός αγώνας των σκλαβωμένων, για να απαλλαγούν από τον Οθωμανικό ζυγό, στηριγμένοι στις δικές τους δυνάμεις.

Εμφύχωση με τον *Θούριο*

Γνώριζε ο Ρήγας πως μόνο με υψηλό ηθικό πολεμάει κανείς. Γι' αυτό συνθέτει τον *Θούριο* «Ως πότε παλληκάρια». Είναι ένας παιάνας που εμφύχωνε τους σκλαβωμένους, στο να πάρουν τα άρματα, να επαναστατήσουν κατά του αλλόθρησκου δυνάστη. Ο *Θούριος* είχε πλατιά διάδοση στους σκλαβωμένους. Ατσάλωνε την απόφασή τους για το γκρέμισμα της τυραννίας. Ο Ρήγας δεν έπλεξε ύμνους στον Ναπολέοντα. Αντίθετα, τύπωσε την εικόνα του Μεγάλου Αλεξάνδρου, για να δώσει στους σκλαβωμένους ένα πρότυπο ανδρείας, αποφασιστικότητας και αποτελεσματικότητας. Με τον *Νέο Ανάχαρσι* έδειξε την αρχαία δόξα των προγόνων. Σμίλευε έτσι την ιστορική αυτοσυνειδησία των σκλαβωμένων. Με τα *Ολύμπια* έδειχνε τη διαχρονικότητα του ελληνισμού. Τα ολυμπιακά αγωνίσματα διατηρούνταν, όπως γράφει, στην εποχή του στη Θεσσαλία και σε όλη την Ελλάδα.

Ο ένοπλος αγώνας

Γνώριζε ο Ρήγας πως χωρίς στρατιωτική νίκη δεν πέφτει η τυραννία του σουλτάνου, δεν αποκτιέται η ελευθερία. Ενδιαφέρθηκε για τις στρατιωτικές επιχειρήσεις, για τον ένοπλο αγώνα. Μετέφρασε και εξέδωσε το «Στρατιωτικό Εγκόλπιο», ένα εγχειρίδιο στρατιωτικής τέχνης του διάσημου αυστριακού στρατάρχη Κεβενχύλερ. Σκοπός του ήταν οι ραγιάδες να εκπαιδευτούν στην τέχνη του πολέμου, όπως και τα οθωμανικά στρατεύματα. Σχεδίαζε να κατέβει στους εμπειροπόλεμους Μανιάτες και από εκεί να ξεκινήσει την επανάστασή του, από την Πελοπόννησο. Μετά θα προχωρούσε στους άλλους εμπειροπόλεμους πληθυσμούς των Σουλιωτών και σιγά-σιγά θα εξαπλώνονταν η επανάστασή του. Γι' αυτό και στον *Θούριό* του σε αυτούς τους έμπειρους πληθυσμούς απευθύνεται, αποκαλώντας τους «λιοντάρια», «Σουλιώτες και Μανιάτες λιοντάρια ξακουστά...». Η μετά δύο δεκαετίες Επανάσταση του 1821, από την Πελοπόννησο ξεκίνησε και στέργισε. Όχι στη Βλαχία, την οποία ο Ρήγας γνώριζε καλά, διότι εκεί ζούσε. Αναδείχτηκε και στρατιωτικός νους.

Το δημοκρατικό πολίτευμα του Ρήγα

Ο Ρήγας ενδιαφέρθηκε και για το πολίτευμα του ελευθερωμένου μετά την επανάσταση χώρου. Αντί της απολυταρχικής οθωμανικής διοίκησης ήθελε τη δημοκρατική διακυβέρνηση. Πρότυπό του ήταν η δημοκρατία των αρχαίων Αθηνών, η δημοκρατική διοίκηση των Ελληνικών Κοινοτήτων της εποχής του, καθώς και το δημοκρατικό σύνταγμα της Γαλλίας, που εκείνα τα χρόνια είχε συνταχθεί. Θεωρούσε την αναρχία μορφή σκλαβιάς, όπως διακήρυσσε στο Θούριό του (στιχ. 27), «Γιατί κ' η αναρχία ομοιάζει την σκλαβιά». Τύπωσε παράνομα το Σύνταγμά του. Δεν ήταν δυνατόν τώρα να πάρει άδεια από την αυστριακή αστυνομία, όπως έπαιρνε για τους χάρτες, την εικόνα του Μεγάλου Αλεξάνδρου και για τα βιβλία. Τώρα έγραφε για την επανάσταση των σκλαβωμένων, είχε τον επαναστατικό παιάνα *Θούριο*.

Κάθοδος στην Ελλάδα

Μετά ενάμισι σχεδόν χρόνο διαμονής του στη Βιέννη, ο Ρήγας ετοίμασε τα κιβώτια με το επαναστατικό υλικό. Τα έστειλε στην Τεργέστη, στο όνομα του γνωστού του εμπόρου Αντωνίου Νιώτη. Πήρε διαβατήριο από την αυστριακή αστυνομία, η οποία δεν είχε αντιληφθεί το παραμικρό από τη επαναστατική του δράση. Κατευθύνθηκε τον Δεκέμβριο του 1797 στην Τεργέστη στο τότε λιμάνι της Αυστρίας για να κατέβει στην Ελλάδα. Όμως η μοίρα της ιστορίας άλλα ετοίμαζε του Ρήγα.

Τα δέματα με το επαναστατικό υλικό φθάνουν στη Τεργέστη. Όμως ο Νιώτης έλειπε στη Δαλματία και ο παμπόνηρος συντάιρός του, ο εκ Κοζάνης Δημήτριος Οικονόμου, άνοιξε τα κιβώτια. Βλέποντας την Επαναστατική Προκήρυξη, τον Θούριο, τα Δίκαια του Ανθρώπου, το Σύνταγμα, τους χάρτες και τα άλλα βιβλία, χωρίς δισταγμό τα πρόδωσε στην αυστριακή αστυνομία. Τότε για πρώτη φορά έλαβε γνώση της επαναστατικής δράσης του Ρήγα. Κατατρόμαξε, διότι στην επικράτειά της, στη Βιέννη, εξυφαίνονταν η δράση του, χωρίς να έχει μάθει το ελάχιστο. Ο Ρήγας αποδείχθηκε τέλειος συνωμότης. Και φθάνοντας ο Ρήγας στο ξενοδοχείο της Τεργέστης, στη μεγάλη πλατεία, δίπλα στη θάλασσα, τον περίμεναν οι άνδρες της αστυνομίας. Διακόπηκε πάραυτα το τόσο καλά οργανωμένο στρατηγικό σχέδιο της επανάστασής του.

Ανακρίσεις

Αρχίζουν οι ανακρίσεις, φρουρείται στο δωμάτιο με δυο φρουρούς, ένα της αστυνομίας και ένα του στρατού, που αλλάζουν κάθε δύο ώρες. Ενημερώνεται στη Βιέννη ο υπουργός της αστυνομίας και ο ίδιος ο αυτοκράτορας Φραγκίσκος. Ακολουθούν οι συλλήψεις των Συντρόφων του Ρήγα σε όλη την επικράτεια. Είναι ευτύχημα που έχουν ανευρεθεί τα σχετικά έγγραφα των ανακρίσεων και δημοσιεύθηκαν το

1891 και 1930, από τους Αιμ. Λεγράνδ-Σπ. Λάμπρου και Κων. Άμαντο, και επανεκδόθηκαν με σχετικά ευρητήρια από την Επιστημονική Εταιρεία Μελέτης Φερών-Βελεστίνου-Ρήγα το 1996 και 1997 αντίστοιχα.

Το βράδυ, πριν από την μεταφορά του στη Βιέννη, με σίδερα στα χέρια και στα πόδια, ο Ρήγας κατόρθωσε να αυτοτραυματιστεί με ένα μικρό μαχαιρίδιο, που είχε κρύψει και διέλαθε της προσοχής των φρουρών. Αποτέλεσμα να παραμείνει στην Τεργέστη ακόμη ένα μήνα μέχρι να αποθεραπευθεί. Στο δωμάτιό του, όπου φρουρούνταν, μόνο στο γιατρό και τον νοσοκόμο επέτρεπαν την είσοδο για την περιποίηση των τραυμάτων. Άφησαν και τον ιερέα της Ορθόδοξης Εκκλησίας για τα πνευματικά καθήκοντα του Ρήγα. Αυτός θα ήταν που κρυφά μετέφερε ένα σημείωμα του Ρήγα στον Γάλλο πρόξενο της Γαλλίας, Μπρεσσαί.

Μεταφορά στη Βιέννη

Από την Τεργέστη ένα πρωινό χαράματα, για να μην μάθουν οι Έλληνες αυτή την μεταγωγή, μεταφέρθηκε στη Βιέννη. Να συνεχιστούν οι ανακρίσεις για τη «συνωμοσία» εναντίον της εξουσίας του σουλτάνου. Εκεί στη φυλακή της Βιέννης παρέμεινε δύο μήνες. Και άλλοι δέκα Σύντροφοί του είχαν συλληφθεί. Αποκαλυπτικά είναι τα έγγραφα που έχουν δημοσιευθεί. Ο υπουργός της Αστυνομίας Pergen χαρακτηριστικά ανέφερε στον αυτοκράτορα Φραγκίσκο, ότι ο Ρήγας και οι Σύντροφοί του δεν είχαν πράξει κάτι εναντίον του κράτους του. Γι' αυτό θα αθωνώνονταν από τα ποινικά δικαστήρια αν τους πήγαιναν σε δίκη. Πρότεινε την διπλωματική επικοινωνία με την Οθωμανική Πύλη. Να κοιτάξουν να πάρουν ανταλλάγματα. Ο Ρήγας και οι Σύντροφοί του θυσιάζονταν στην σκοπιμότητα της αυστριακής εξουσίας.

Στο Βελιγράδι-θανάτωση

Μετά δύο μήνες αποφασίστηκε η μεταφορά του Ρήγα και των επτά ακόμη Συντρόφων του, Οθωμανών υπηκόων, για να παραδοθούν στον καϊμακάμη του Βελιγραδίου. Επιλέχθηκαν για τη συνοδεία τους, ως φρουρά, είκοσι τέσσερις στρατιώτες, ένας αξιωματικός και δύο υπαξιωματικοί. Σύμφωνα με τη διαταγή, κανείς τους δεν θα ήταν του Ανατολικού Ορθόδοξου θρησκευματος. Θα τους συνόδευσε και ένας υπάλληλος της Τουρκικής πρεσβείας της Βιέννης.

Με σίδερα πάλι στα χέρια και στα πόδια μεταφέρθηκαν στον πύργο Νεμπότζα του Βελιγραδίου. Μείνανε σαράντα ημέρες με βασανιστήρια, περιμένοντας τους δήμιους. Τελικά στις 13/24 Ιουνίου 1798 εκτελέστηκαν δια στραγγαλισμού ο Ρήγας και οι επτά Σύντροφοί του. Πιστοί στου Θουρίου (στίχ. 57) τη διδαχή, «Κάλλιο για την πατρίδα κανένας να χαθεί».

Το αίμα τους πότισε το σχέδιο της επανάστασής του, που ανακόπηκε με την προδοσία στην Τεργέστη από τον τυχαύραστο Έλληνα έμπορο. Ο *Θούριος «Ως τότε παλληκάρια»* τραγουδιόταν στην Ελλάδα, στα Βαλκάνια, και ενδυνάμωσε τις καρδιές των σκλαβωμένων. Και έτσι μετά είκοσι τρία χρόνια οι ραγιάδες Έλληνες πήραν τα όπλα για τον ένοπλο αγώνα κατά της οθωμανικής απολυταρχικής εξουσίας και απόκτησαν την ελευθερία.

***

Οι στραγγαλισθέντες για την ελευθερία της πατρίδος στον πύργο Νεμπόιζα:

- Ρήγας Βελεστινλής, ετών 40
- Ευστράτιος Αργέντης, έμπορος, από τη Χίο, ετών 31
- Αντώνιος Κορωνιός, έμπορος και λόγιος, από τη Χίο, ετών 27
- Δημήτριος Νικολίδης, γιατρός, από τη Ζίτσα Ιωαννίνων, ετών 32
- Ιωάννης Καρατζάς, λόγιος, από τη Λευκωσία της Κύπρου, ετών 31
- Θεοχάρης Τουρούντζιας, έμπορος, από τη Σιάτιστα, ετών 22
- Ιωάννης Εμμανουήλ, φοιτητής ιατρικής, από την Καστοριά, ετών 24
- Παναγιώτης Εμμανουήλ, υπάλληλος του Αργέντη, ετών 22

Κηφισιά, 23 Ιουνίου 2016

Βιβλιογραφία ενδεικτική:

- 1). Λέανδρου Βρανούση, *Ρήγας*, Βασική Βιβλιοθήκη, αρ. 10, Αθήνα [1954].
- 2). Λουκά Αξελού, *Ρήγας Βελεστινλής*, εκδόσεις Στοχαστής, Αθήνα 2003.
- 3). Δημ. Καραμπερόπουλου, *Η «Χάρτα της Ελλάδος» του Ρήγα. Τα πρότυπά της και νέα στοιχεία*, Επιστημονική Εταιρεία Μελέτης Φερών-Βελεστίνου-Ρήγα, Αθήνα 1998.
- 4). Δημ. Καραμπερόπουλου, *Το ρόπαλο του Ηρακλέους στους χάρτες του Ρήγα Βελεστινλή*, Επιστημονική Εταιρεία Μελέτης Φερών-Βελεστίνου-Ρήγα, Αθήνα 2010.
- 5). Ρήγα Βελεστινλή, *΄Απαντα τα έργα*, Επιμέλεια-Σχόλια-Ευρετήρια Δημ. Καραμπερόπουλου, Επιστημονική Εταιρεία Μελέτης Φερών-Βελεστίνου-Ρήγα, Ψηφιακός δίσκος(CD-ROM), Αθήνα 2007.